

ავთლობია ორიგენესთვის: ზოგადი ცნობები ორიგენეს შესახებ

ივანე შოშიაშვილი*

I. შესავალი

ცნობილი საეკლესიო მწერალი და კაცობრიობის ისტორიაში ერთ-ერთი დიდი მოაზროვნე, ორიგენე, იგივე ადამანდიოსი (Αδამάντιος) დაახ. 185 წელს დაიბადა ალექსანდრიაში. მისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ არსებულ ცნობებს, ევსები კესარიელი (საეკლესიო ისტორია, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 6), იერონიმე (*De viris ill.* 54-62), გრიგოლ ნეოკესარიელი (გამოსათხოვარი სიტყვა, *Χαριστήριον*) და ფოტიოსი (ბიბლიოთეკა, *Βιβλιοθήκη* 118) გვანვდიან.¹ ქრისტიანული სარწმუნოების საფუძვლები თავისი ხორციელი მამისაგან შეისწავლა, რომელიც შემდგომში მონამებრივი სიკვდილით აღესრულა. ახალბედა ორიგენე სავარაუდოდ კლიმენტი ალექსანდრიელს, ხოლო მის შემდეგ უკვე, ცნობილ პლატონისტ ფილოსოფოს, ამონიოს საკას დაემონაფა და პარალელურად თავადაც განსწავლიდა სხვებს ფილოსოფიასა და თეოლოგიაში, რის შედეგადაც უამრავი მონაფე შეიძინა. ევსები კესარიელის მიხედვით, 18 წლის ორიგენე უკვე კატეხიზატორულ სკოლაში განსწავლიდა ადამიანებს. აღსანიშნავია, რომ როდესაც ლეონიდე პატიმრობაში იმყოფებოდა, თავად ორიგენემაც გადაწყვიტა მონამებრივი სიკვდილით დაესრულებინა ცხოვრება, თუმცა როგორც გვამცნობს ევსები კესარიელი, მისმა დედამ, მრავალჯერადი ვედრებისა და შეგონების შემდეგ, რომლებმაც ვერანაირი გავლენა ვერ მოახდინეს ორიგენეზე, ტანისამოსი დაუმალა მას და ამგვარად შეაკავა თავისი შვილი. აღსანიშნავია ორიგენეს სიმამაცე და გულმოდგინება. დევნის პერიოდში იგი ცხადად ანუგეშებდა

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის თეოლოგიისა და ფილოსოფიის ინსტიტუტის მკვლევარი.

¹ Παπαδοπούλου Σ. Γ., *Μεγάλοι Σταθμοί της Θεολογίας*, Αθήνα, 2011, 152.

ქრისტიანებს, რის გამოც თავადაც დიდ დევნას და შევიწროვებას განიცდიდა, თუმცა რამდენადაც დიდი იყო შევიწროვება, მით უფრო იმატებდა მასში სიმამაცისა და სხვა ქრისტიანული სათნოებების განცდა და იგი კიდევ უფრო დიდი შემართებით და მონდობით უჭერდა მხარს ქრისტიანებს, განსაკუთრებით კი სიკვდილმისჯილებს.² სახელი ადამანდიოსი (Αδαμάντιος) ერთის მხრივ აღმასს ნიშნავს, ხოლო მეორეს მხრივ „გაუტყეხელს“ და ეს შემთხვევითი სულაც არ გახლავთ. აღნიშნულთან დაკავშირებით ერთ მაგალითს წარმოვადგენ, რომელსაც წმ. ეპიფანე კვიპრელი გადმოგვცემს: ერთხელაც ორიგენე ბერძენმა წარმართებმა შეიპყრეს, წვერი გაპარსეს და „სერაპიოს“ (Σεραπίο) ღვთაებისადმი თაყვანისცემის ნიშნად, ფინიკის ტოტი დააკავებინეს ხელში, რის შემდეგაც ორიგენემ ხმამაღლა მოუწოდა ხალხს შემდეგი სიტყვებით: მოვედით და მიიღეთ არა კერპის ტოტი (რტო), არამედ ქრისტესი!³ როგორც ამბობს წმ. ეპიფანე კვიპრელი, კიდევ უამრავი სამაგალითო და უშიშარი საქმეები აქვს აღსრულებული ორიგენეს, უბრალოდ ყველა მათგანზე არ გავამახვილებთ ყურადღებას.

III საუკუნის პირველ ნახევარში ორიგენემ რომში და არაბეთში იმოგზაურა. ამავე პერიოდში იწყებს იგი სამწერლობო საქმიანობას, რაც ძირითადად ფილოსოფიური და თეოლოგიური ნაშრომების შედგენაში გამოიხატება, რომელთა რაოდენობაც იმდენად დიდი გახლდათ, რომ ზოგიერთი ამ ფაქტს არარეალურად მიიჩნევდა. იგივე ეპიფანე კვიპრელი 6.000, ხოლო ნეტარი იერონიმე 2.000 ნაშრომზე აპელირებენ. აღსანიშნავია, რომ ნაშრომების გამოთვლის მეთოდი არ გახლდათ თანამედროვე ნორმების იდენტური, მაგ: მათეს სახარების განმარტება არ მიიჩნევა ერთ ნაშრომად, არამედ ოცდახუთად, რადგან 25 თავი აქვს განმარტებული ორიგენეს და შესაბამისად ერთი თავის განმარტება, ერთ ნაშრომად ითვლება. აღნიშნული ნაშრომები ოთხ კატეგორიად განისაზღვრება:

² Migne J. P., PG 20, 524-526.

³ Migne J. P., PG 41, 1069.

- 1) კრიტიკული – იგულისხმება ძველი აღთქმის ტექსტის ფილოლოგიური სახის გარდაქმნა. „ჰექსაპლა“ გახლავთ ძალიან მნიშვნელოვანი ნაშრომი, რომელიც სწორედ ამ კატეგორიას განეკუთვნება.
- 2) ჰერმენევტიკული – კომენტარები და ჰომილიები ბიბლიურ ტექსტზე. აღნიშნულ კატეგორიას განეკუთვნება „ქება ქებათას“ განმარტება.
- 3) მონოგრაფიული – მცირე და დიდი ზომის თეოლოგიურ-ფილოსოფიური მონოგრაფიები, მაგ: „საწყისების შესახებ“, „აღდგომის შესახებ“ და ა.შ. ასევე არსებობს ანტიერეტიკული მონოგრაფიები. მაგ: მისი ცნობილი ნაშრომი, სახელწოდებით „ცელსის წინააღმდეგ“, ანტიერეტიკული ხასიათის მონოგრაფიაა.
- 4) ეპისტოლარული – ეპისტოლეები, რომელთა დიდი ნაწილიც სამწუხაროდ არ შემორჩა. 1941 წელს, ეგვიპტის „ტურაში“ აღმოაჩინეს პაპირუსები, რომლებიც ორიგენეს ძალიან მნიშვნელოვან ნაშრომებს შეიცავენ, მათ შორის ეპისტოლეებსაც.⁴

ორიგენეს სამწერლობო შემოქმედებამ დიდი ვნებათაღელვა გამოიწვია ალექსანდრიაში, რის გამოც დაახ. 230 წელს, იგი იძულებული გახდა, რომ დაეტოვებინა ალექსანდრია და პალესტინის კესარიაში გადახვეწილიყო, სადაც გარდა იმისა, რომ კატეხიზატორიული სკოლა გახსნა, ასევე კესარიის და იერუსალიმის მღვდელმთავრების, თეოკტისტესა და ალექსანდრესაგან პრესვიტერად ხელდასხმაც მიიღო, თუმცა ეს ყოველივე ალექსანდრიის ეპისკოპოს, დიმიტრიოსის ნებართვის გარეშე აღესრულა. ამ ფაქტმა ძალზედ განარისხა დიმიტრიოსი, რომელმაც მაშინვე მოიწვია კრება ალექსანდრიაში (231-232) და აღნიშნული ქიროტონია ანტიკანონიკურად გამოაცხადა. ამის შემდეგ, ორიგენე, ასე რომ ვთქვათ, პერსონა ნონ გრატად გამოცხადდა ალექსანდრიაში. ორიგენეს ცხოვრება-მოღ-

⁴ Παπαδοπούλου Σ. Γ., Μεγάλοι Σταθμοί της Θεολογίας, Αθήνα, 2011, 156.

ვანეობის სხვა დეტალებს სტატიის მიმდინარეობისას შევეხებით. აქ კი აღვნიშნავთ, რომ რომის იმპერატორ დეკიუსის მეფობისას (249-251), ორიგენე დააპატიმრეს. პატიმრობის დროს მან მრავალი ტანჯვა-წამება გადაიტანა, ბოლოს კი 70 წლის ასაკში აღესრულა.

წინამდებარე სტატიაში განვიხილავთ ოთხ მნიშვნელოვან საკითხს, რომლებიც ორიგენეს პიროვნებასა და მის სწავლებებს უკავშირდება. კონკრეტულად, შევეხებით რეინკარნაციის, ავტოკასტრაციის, სინანულის საიდუმლოსა და V მსოფლიო კრების მიერ თითქოსდა ორიგენეს დაგმობის თემებს. კონკრეტულად ეს საკითხები იმიტომ იქნა შერჩეული, რომ მათზე არასწორი წარმოდგენა არსებობს საეკლესიო სოციუმში და შევეცდებით, რომ თითოეულ მათგანს ნათელი მოვფინოთ, თავისთავად ცხადია, კონკრეტულ არგუმენტებზე დაყრდნობით.

II. რეინკარნაციის საკითხი ორიგენესთან

მეთოდე ოლიმპოელი, რომელიც, ფაქტობრივად, ანტიორიგენისტული მოძრაობის ფუძემდებელად ითვლება, უამრავ ბრალდებას უყენებდა ორიგენეს. ერთ-ერთი ასეთი ბრალდება ეხებოდა რეინკარნაციის საკითხს. საინტერესოა, რა პოზიცია ჰქონდა თავად ორიგენეს აღნიშნული საკითხის შესახებ. შესაბამისად, წარმოვადგინოთ ამონარიდებს იმ ნაშრომებიდან, რომლებშიც ის რეინკარნაციის მოვლენას განიხილავს. პირველი ასეთი ნაშრომი გახლავთ, „მათეს სახარების განმარტება“. ხსენებული ნაშრომის მეცამეტე თავში ორიგენე განმარტავს სახარებისეულ პასაჟს, რომელიც, ფერისცვალების პერიპეტიების შემდეგ, მოციქულებსა და ქრისტეს შორის გამართულ დიალოგს ეხება. მოციქულები მიმართავენ ქრისტეს და ეკითხებიან:

- ვითარ უკვე იტყვიან მნიგნობარნი, ვითარმედ: ელიასი ჯერ-არს პირველად მოსვლა?
- ხოლო იესუ მიუგო და ჰრქუა მათ: ელია მოვიდეს პირველად და კუალად-აგოს ყოველი, ხოლო გეტყვი თქუენ, რამეთუ

ელა აწვე მოვიდა და არა იცნეს იგი, არამედ უყვეს მას, როდენი უნდა. ეგრეთვე ძესა კაცისასა ეგულების ვნებად მათგან. მაშინ გულისხმა-ყვეს მოწაფეთა, რამეთუ იოვანე ნათლისმცემლისათვის ჰრქუა მათ (მთ. 17,10-13).

ჩვენს ყურადღებას იქცევს ბოლო ფრაზა, რომელშიც, კონკრეტული ადამიანები რეინკარნაციის ნიშნებს ხედავდნენ. ისინი არამართებულად იგებდნენ ამ სიტყვებს და იოანე ნათლისმცემელს, ილია წინასწარმეტყველის რეინკარნაციად მიიჩნევდნენ. ვნახოთ, როგორ განმარტავს თავად ორიგენე სხენებულ ფრაზას: **„აქ არ გახლავთ საუბარი რეინკარნაციის შესახებ, რომელიც უცხოა საღვთო ეკლესიისათვის, არ არის გადმოცემული მოციქულების მიერ და არც წერილშია ნათქვამი რაიმე მის შესახებ.** ასევე ეს ეწინააღმდეგება იმ სწავლებას, რომ ხილული სამყარო არ გახლავთ მარადიული (2 კორ. 4,18) და რომ ამ სამყაროს ექნება დასასრული. ასევე, ეწინააღმდეგება იმ სიტყვების აღსრულებას, რომ ცანი და ქვეყანა წარბდება (მთ. 24,35)... თუკი ამ ჰიპოთეზის შედეგად ვივარაუდებთ, რომ სამყაროს დასაწყისიდან მის დასასრულამდე არსებული საგნების შედგენისას, შესაძლებელია, რომ ერთი და იგივე სული ორგზის მოხვდეს სხეულში, მაშინ უნდა ითქვას, თუ რა მიზეზით უნდა იყოს იგი მასში?“ შემდეგ ორიგენე გამორიცხავს რეინკარნაციის აქტს, როგორც ცოდვათა გამო მინიჭებულ სასჯელს და წერს: „თუკი ცოდვების გამო უნდა მოხდეს ეს, რომ სული ორგზის იყოს სხეულში, მაშინ რატომ არ შეიძლება, რომ ეს მესამედაც განმეორდეს და ასე დაუსრულებლად? ამ ცხოვრებისა და მასში ჩადენილი ცოდვების გამო დაკისრებული სასჯელი, რეინკარნაციის საშუალებით რეალიზდება? თუკი ამას დავუშვებთ, როგორც ცოდვათა შედეგს, მაშინ აღარასდროს დადგება ის დრო, როდესაც სული არ დაექვემდებარება რეინკარნაციას. რადგან წინარე ცოდვების გამო, იგი მარადიულად რეინკარნირდება სხეულში, ამიტომაც სამყაროს გახრწნის ადგილი აღარ

რჩება, რომელიც ცისა და ქვეყნის წარხდენაში გამოვლინდება. თუკი ამის საფუძველზე დავუშვებთ, რომ სრულიად უცოდველი სული არ შევა სხეულში ადამიანის დაბადებისას, მაშინ, თქვენი აზრით, რამდენი ხნის განმავლობაში იქნება სული სრულიად განწმედელ მდგომარეობაში, რომელსაც არ ექნება რეინკარნაციის საჭიროება? ამის შემდეგ, ორიგენე უფრო სიღრმისეულ მსჯელობას გვთავაზობს, რომელიც სულის გაქრობის წინააღმდეგ არის მიმართული. იგი ამბობს: „ასევე, თუკი ამ გაგებით, ერთი რომელიმე სული უჩინარდება და უკან აღარასოდეს აღარ ბრუნდება სხეულში, მაშინ ოდესმე, დაუსრულებელი საუკუნეების შემდეგ, ასე რომ ვთქვათ, შობადობა შეწყდება; სამყარო დაიღუპება, რადგან სხეულში არსებული სულების მარაგი ამოიწურება. მაგრამ ეს არ მოდის წერილთან შესაბამისობაში, რომელიც სამყაროს დასასრულის შემდეგ, მრავალი ცოდვილის არსებობას აღაირებს. ეს თვალსაჩინო ხდება შემდეგი სიტყვებიდან: როდესაც მოვა კაცის ძე, იპოვის კი იგი სარწმუნოებას ქვეყანაზე? (ლკ. 18, 8) მაშ ასე, ჩვენ ვხვდებით ასეთ სიტყვებს მათესთან: როგორც ნოეს დღეებში, ასევე იქნება კაცის ძის მოსვლაც (მთ 24, 37-39). ისინი, რომლებიც ამ დროს იქნებიან, მათი ცოდვების გამო სასჯელს დაექვემდებარებიან, მაგრამ არა სულთა რეინკარნაციის გზით“.⁵

მეორე ნაშრომი, რომელშიც ორიგენე რეინკარნაციის საკითხს ეხება, გახლავთ „ცელსის წინააღმდეგ“. აღნიშნული ნაშრომი სულ 8 წიგნისაგან შედგება და რიგით პირველ წიგნში, იგი აღნიშნავს, რომ სწავლება, ცხოველებში არსებული რეინკარნაციის შესახებ, არის ზღაპარი.⁶ ხოლო მეოთხე წიგნში, აკრიტიკებს სტოიკოსების შეხედულებას კვალადბარუნების შესახებ, რომლის მიხედვითაც ყველა ადამიანი ისევ გამოჩნდება, რომლებიც წინარე პერიოდებში მოღვაწე ადამიანების მსგავსნი იქნებიან. მაგ: სოკრატე კვლავინდებურად არ გაჩნდება, მაგრამ დაიბადება

⁵ Migne J.P., PG 13, 1088AB.

⁶ Migne J.P., PG 11, 696.

ვინმე ისეთი, რომელიც ყველაფრით სოკრატეს მსგავსი იქნება; ის მოიყვანს ცოლს, რომელიც ქსანთიპეს იდენტური იქნება; მას ბრალს წაუყენებენ ადამიანები, რომლებიც სოკრატეს მბრალდებლების მსგავსნი იქნებიან. ორიგენე სრულიად გაუგებარს და მიუღებელს უწოდებს ასეთ შეხედულებას.⁷

როგორც ვხედავთ, ორიგენე არა თუ ასწავლიდა რეინკარნაციას, არამედ ეწინააღმდეგებოდა. იგი თავის ნაშრომებში რეინკარნაციის სხვადასხვა ფორმებს განიხილავს და აბსოლუტურად ყველა მათგანს აკრიტიკებს. შესაბამისად, მეთოდე ოლიმპოელის ბრალდება, აბსოლუტურად არალეგიტიმურია და კრიტიკას ვერ უძლებს.

III. ავტოკასტრაციის საკითხი

მათეს სახარების მე-19 თავში გადმოცემულია პასაჟი, რომელიც ქორწინებისა და განქორწინების საკითხებს ეხება. შეგახსენებთ, რომ ფარისევლები გამოცდის მიზნით ეკითხებიან მაცხოვარს, შეუძლია თუ არა მამაკაცს მისი მეუღლის განტყვევებისმიერ შემთხვევაში? იესო პასუხობს მათ, რომ ღმერთმა მამაკაცად და დედაკაცად შექმნა პირველი ადამიანები და ამიტომ მამაკაცი დატოვებს მის მშობლებს და შეუერთდება ცოლს. აღნიშნული აქტი კი ერთხორცად აქცევს ორ პიროვნებას. ამის შემდეგ, ქრისტე განქორწინების შესაძლო ვარიანტებს ასახელებს და ბოლოს, რეზიუმეს სახით საჭურისობის (ευσουχισμός) შესახებ საუბრობს და ამბობს, რომ „არიან საჭურისნი, რომელნიც მუცლითგან დედისა თვისისაჲთ საჭურისნი იშვნეს; და არიან საჭურისნი, რომელნი კაცთაგან გამოისაჭურისნეს; და არიან საჭურისნი, რომელთა გამოისაჭურისნეს თავნი თვისნი სასუფეველისათჳს ცათაჲსა. რომელი შემძლებელ არს დატევნად, დაიტიენ“ (მთ. 19, 1-12). სწორედ ამ უკანასკნელზე გავამახვილებთ ყურადღებას. აქ იესო „საჭურისთა“ სამ კატეგორიაზე გვესაუბრება:

⁷ Migne J.P., PG 11, 1136-1137.

- 1) ადამიანები, რომლებიც დაბადებიდან საჭურისები არიან.
- 2) ადამიანები, რომელთა კასტრირებაც სხვა ადამიანების ხელით აღესრულა.
- 3) ადამიანები, რომელთაც სასუფეველის გამო „თვითკასტრაციას“ მიმართეს.

აღსანიშნავია, რომ იმავე მათეს სახარებაში მაცხოვარი ამბობს, რომ თუ ადამიანს აცდუნებს მისი ხელი, ფეხი, ან თვალი, უმჯობესია, რომ მოიკვეთოს სხეულის ეს ნაწილები და ხეიბრის მდგომარეობაში შევიდეს სასუფეველში, ვიდრე სხეულის ყველა ნაწილი ადგილზე ჰქონდეს და საუკუნო ცეცხლში შთავარდეს.⁸

თუკი სახარების აღნიშნულ პასაჟებს პირდაპირი მნიშვნელობით გავიგებთ, მაშინ დავასკვნით, რომ ქრისტე ერთგვარი მაზოხიზმისკენ მოუწოდებს მის მიმდევრებს, თუმცა, რა თქმა უნდა, მსგავსი სახის დასკვნა სრულიად მიუღებელი და უადგილოა და ამის დასადასტურებლად, შესაბამის განმარტებებს წარმოვადგენთ.

საქმე იმაშია, რომ წმიდა წერილისეული სიტყვების აპრიორი ბუკვალურად ან ამის საპირისპიროდ, ალეგორიულად გაგების ფაქტმა, უამრავი ერეტიკული ხასიათის სწავლებების ჩამოყალიბება და განვითარება გამოიწვია. აღნიშნულის თავიდან ასაცილებლად, მართლმადიდებელი ეკლესია ხელმძღვანელობს წმიდა მამათა განმარტებებით. ჰერმენევტიკის ცნების შესახებ აქ არ განვავრცობთ საუბარს, უბრალოდ აღვნიშნავ, რომ ქრისტიანული ეკლესიის ტრადიციაში ორი ძირითადი საღვთისმეტყველო სკოლა არსებობდა, რომლებიც წმიდა წერილის განმარტებით იყვნენ დაკავებულნი, ეს გახლდათ ალექსანდრიის სკოლა და ანტიოქიის

⁸ „უკუეთუ ჴელი შენი ანუ ფერჴი შენი გაცთუნებდეს შენ, მოიკუეთენ იგი და განაგდენ შენგან: უმჯობეს არს შენდა შესღვაჲ ცხორებასა მკელობელისა გინა უჴელოასაჲ, ვიდრე ორნი ჴელნი და ორნი ფერჴნი თუ გესხნენ და შთაჴვარდე ცეცხლსა მას საუკუნესა. და უკუეთუ თუალი შენი გაცთუნებდეს შენ, აღმოიღე იგი და განაგდე შენგან: უმჯობეს არს შენდა ერთ-თუალისაჲ შესღვაჲდ ცხორებასა, ვიდრე ორთა თუალთა სხმასა და შთაგდებად გეჴენიასა ცეცხლისასა.“ მთ. 18, 8-9.

საღვთისმეტყველო სკოლა, რომლის ფუძემდებელიც, პავლე სამოსატელის მემკვიდრე, ლუკიანე გახლდათ.⁹ ალექსანდრიელი საეკლესიო მწერლები ალევგორიული სახით განმარტავენ წმიდა წერილს, ხოლო ანტიოქიელები, ისტორიულ-ფილოლოგიურად. სწორედ ალექსანდრიული საღვთისმეტყველო სკოლის ერთ-ერთი დამაარსებელი და თვალსაჩინო წარმომადგენელი გახლავთ ორიგენე, რომელიც წინამდებარე სტატიის ცენტრალურ ფიგურას წარმოადგენს.

საეკლესიო ისტორიის „მამამთავრად“ წოდებული ევსები კესარიელი ორიგენეზე საუბრისას აღნიშნავს, რომ როდესაც ორიგენე ახალბედა იყო, მან მოუმნიფებელი ადამიანისათვის დამახასიათებელი ქმედება განახორციელა, თუმცა შემდეგ ამბობს, რომ ამ უკანასკნელმა ეს ქმედება, დიდი რწმენის და თავგანწირვის მოტივაციით გააკეთა. მან მაცხოვრის ზემოთ აღნიშნული სიტყვები – „არიან საჭურისნი, რომელთა გამოისაჭურისნეს თავნი თჳსნი სასუფეველისათჳს ცათაჲსა“ – პირდაპირი მნიშვნელობით გაიგო და ამიტომ მიმართა „ავტოკასტრაციის“ მეთოდს. ასევე აღნიშნულია, რომ მისი ეს გამბედავი ქმედება, ადგილობრივი ეპარქიის მმართველმა დიმიტრიოსმა მოიწონა, თუმცა როდესაც ორიგენემ სახელი გაითქვა და პრესვიტერობის პატივიც მიიღო, მაშინ დიმიტრიოსმა გადაწყვიტა, მთელი მსოფლიოს მღვდელმთავრებისთვის ეცნობებინა, რომ ორიგენემ ყველაზე საშინელი და პრესვიტერისათვის შეუფერებელი ქმედება განახორციელა, ავტოკასტრაციის სახით.¹⁰ ევსები სხვა დეტალებზეც ამახვილებს ყურადღებას, თუმცა ვფიქრობ, რაც აღვნიშნეთ, სრულებით საკმარისია საკითხზე წარმოდგენის შექმნისათვის. როგორც ვნახეთ, კესარიელი მღვდელმთავარი არ აკრიტიკებს ორიგენეს და აღნიშნავს, რომ დიოცეზის მმართველმაც მოიწონა მისი საქციელი. აღსანიშნავია, რომ ორიგენეს თვითკასტრაციის შესახებ მალევე

⁹ Φειδᾶ Β. ΙΩ., *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Αθήνα, 2015, 249.

¹⁰ Migne J. P., PG 20, 536-537.

გავრცელდა ხმა და ზოგიერთებმა, რომლებზეც დიდი გავლენა ჰქონდა ორიგენეს, მიბაძეს მას. რა თქმა უნდა, ეკლესია გამოეხმაურა „კასტრაციის“ საკითხს და ნიკეის I მსოფლიო კრების მამებმა, პირველი კანონით დაადგინეს:

„ვინც ავადმყოფობისას მკურნალების მიერ იქნა ასონართმეული, ან ბარბაროსთაგან დასაჭურისებული, ასეთი პირი სასულიერო დასში დარჩეს; ხოლო თუ ვინმემ, ჯანმრთელ მდგომარეობაში მყოფმა, თავად გამოისაჭურისა თავი, ასეთი პირი, თუ დასის წევრია, უნდა განიკვეთოს და არავინ, ასეთთაგანი, მღვდელმსახურების ხარისხში აყვანილი არ უნდა იქნეს. ხოლო რამდენადაც ნათელია, რომ ეს განცხადებულია იმათ მიმართ, ვინც გაბედა თავისი თავის განზრახ გამოსაჭურისება, ამდენადვე ცხადია, რომ ვინც ბარბაროსთაგან იქნა დასაჭურისებული, ან თავისი ბატონებისაგან, სხვაფრივ კი ყოვლად ღირსად წარმოჩინდება, ასეთი პირის სასულიერო დასში ყოფნის უფლებას კანონი იძლევა“.

როგორც ვხედავთ, ნებისთ განხორციელებული თვითკასტრაცია იკრძალება და შესაბამისად ასეთი ადამიანების სამღვდლო დასში მიღებაც. ხოლო ის პიროვნებები, რომელთა კასტრაციაც ძალადობრივი გზით მოხდა სხვა ადამიანების მხრიდან, მათი მიღება სამღვდლო დასში შესაძლებელია. ზუსტად იმავეს იმეორებენ ე.წ. მოციქულთა 21, 22, 23, 24 კანონები, რომლებშიც აღნიშნულია, რომ ვინც თავს გამოისაჭურისებს, იგი სუიციდის ცოდვაშია.

ახლა კი გადავიდეთ მთავარ საკითხზე. საბედნიეროდ, მათეს სახარების და კონკრეტულად სახარებისეული ზემოთხსენებული პასაჟის ორიგენესეული ჰერმენევტიკა დღემდე არის შემორჩენილი, შესაბამისად ჩვენ საშუალება გვაქვს ვნახოთ, თუ თავად როგორ განმარტავს ქრისტეს სიტყვებს, სადაც სამი კატეგორიის საჭურისებზე საუბრობს მაცხოვარი.

თავდაპირველად ორიგენე აღნიშნავს, რომ მაცხოვრის შესაბამისი სიტყვები საჭურისობის შესახებ, ზოგიერთმა ადამიანებმა არასწორად გაიგეს, ამიტომ პირველ რიგში, არამართებული შეხედულებების გაბათილებას ცდილობს იგი. აღნიშნულ ადამი-

ანებს ორიგენე ორ ჯგუფად ჰყოფს და აღნიშნავს, რომ პირველი ჯგუფის წარმომადგენლებმა პირდაპირ გაიგეს მაცხოვრის სიტყვები და ავტოკასტრაციას მიმართეს. ამ ყველაფრით მათ დიდი განსაცდელი მიჰგვარეს როგორც საკუთარ თავებს, ასევე ქრისტიანულ თემსაც. პირველ კატეგორიაში შემავალი ადამიანები, სამივე სახის საჭურისობას პირდაპირი გავებით იგებენ. მეორე ჯგუფის ადამიანებს მიაჩნდათ, რომ პირველი ორი სახის საჭურისობა, პირდაპირი მნიშვნელობით უნდა გავიგოთ, ხოლო მესამე, სადაც „ავტოკასტრაციაზე“ საუბარი, ალეგორიულად. ორიგენე ხაზგასმით ამბობს, რომ ეს უკანასკნელნი ალემატებიან პირველი ჯგუფის წარმომადგენლებს, თუმცა პირველი ორი კატეგორიის საჭურისობასთან დაკავშირებით მაინც ცდებიან. შემდეგ ამ ორივე კატეგორიის წარმომადგენლებზე ამბობს: მათ დაავინწყდათ, რომ აქ ქრისტე იგავური სახით გადმოსცემს სათქმელს, რაც არავითარ შემთხვევაში არ უნდა გაიგებოდეს ბუკვალურად, არამედ ალეგორიულად. ისინი ცდილობდნენ, რომ ლოგიკურად განემარტათ მაცხოვრის სიტყვები და ამასობაში სათქმელის მთავარ მოტივს არ მიაქციეს ყურადღება. მეორე ჯგუფში შემავალი ადამიანები ამბობდნენ, რომ მესამე კატეგორიის საჭურისობაში, ვნებების მოკვეთა იგულისხმება, თუმცა ის დაავინწყდათ, რომ პირველი ორი კატეგორიის შემთხვევაშიც იგივე იგულისხმება, **სწორედ ამ ნიშნით არ არის სრულყოფილი** მათი განმარტება. შემდეგ აღნიშნავს ორიგენე, რომ საკითხის უკეთ გაცნობიერებისათვის, საჭიროა წმიდა წერილისეული ფრაზის, **„რამეთუ წიგნი მოაკუდინებს, ხოლო სული აცხოვნებს“ (2კორ. 3,6)** გააზრება. თუკი მაცხოვრის სიტყვებს საჭურისობის შესახებ პირდაპირი მნიშვნელობით გავიგებთ, შედეგად ის ჩვენ სულიერ სიკვდილს გამოიწვევს. მაშასადამე სულიერად უნდა გავიგოთ იგი, რათა გადავრჩეთ. გარდა ამისა, კიდევ სხვა ახალ აღთქმისეული მაგალითებიც მოჰყავს (**სწორედ „ახალ აღთქმას“ იყენებს აქ ორიგენე**), რომლებიც ალეგორიულად უნდა გავიგოთ და არა პირდაპირი მნიშვნელობით, მაგ: „კვლავ უთხრა მათ: ამჟამად კი, ვისაც აქვს

ფუთა, ნაილოს, აგრეთვე აბგაც; ხოლო ვისაც არა აქვს, გაყიდოს სამოსი და იყიდოს მახვილი.“ (ლკ. 22, 36). ამასთან ერთად, კიდევ ერთი სახარებისეული პასაჟი მოყავს მაგალითად, რომელიც მაცდუნებელი სხეულის ნაწილების მოკვეთას ეხება (მთ. 18, 8-9). აგრძელებს ორიგენე და ამბობს, რომ უფლის სიტყვები სულიერად უნდა გავიგოთ, შესაბამისად დროის ფუჭად ხარჯვა გამოვიდოდა აღნიშნული პასაჟის განმარტება, თავად რომ არ მენახა ადამიანები, რომლებმაც პირდაპირი მნიშვნელობით თავები გამოისაჭურისეს-ო. შემდეგ ამატებს, რომ თვითგამოსაჭურისებული ადამიანები არ ესათნოება არც მას და არც ქრისტიანულ თემს. ამის შემდეგ ფილონ ალექსანდრიელს აკრიტიკებს, რომელსაც პირდაპირ ესმოდა სახარებისეული სიტყვები კასტრირებული ადამიანების შესახებ და ამბობს, რომ არ უნდა დავუფეროთ და ვიხელმძღვანელოთ მისი განმარტებით. ბოლოს კი რეზიუმეს სახით აღნიშნავს, **რომ** სამივე კატეგორიის საჭურისობა ალევორიულად უნდა გავიგოთ.

1. ადამიანებში, რომლებიც დედის ნიალიდან საჭურისნი დაიბადნენ, ისინი მოიაზრებიან, რომლებიც ბუნებით არიან თავშეკავებულნი და თავიდანვე ვნებებზე მაღლა დგანან.
2. სხვათაგან კასტრირებულ ადამიანებში ისინი მოიაზრებიან, რომლებიც რაციონალური გაგებით არიან ასკეტები. ისინი ბუნებრივად არ არიან ასეთები, არამედ ადამიანური ძალებით. მაგალითად ფილოსოფოსები და კონკრეტული ერეტიკოსები მოყავს, რომლებიც საკვების და ქორწინების ფენომენს უგულებელჰყოფდნენ და პავლე მოციქულის სიტყვებზე დაყრდნობით,¹¹ აკრიტიკებს მათ.

---

¹¹ „ხოლო სული წმიდაჲ ცხადად იტყვს, რამეთუ უკუანასკნელთა ჟამთა განვინმე-დგენ სარწმუნოებისაგან და ერწდენ ივინი სულთა მათ მაცთურთა და მოძღურებასა ეშმაკთასა 2. ორგულებითა სიტყვთა ტყუილისათა, შემწუარნი თუსითა გონებითა, 3. აყენებდენ ქორწილსა და განაშორებდენ საქმელთა, რომელნი ღმერთმან დაჰბადნა მისაღებულად მადლობით მორწმუნეთათს და რომელთა იციან ჭეშმარიტებაჲ.“ 1 ტიმ. 4, 1-3.

აღსანიშნავია, რომ ორიგენე უკუაგდებდა და უარყოფდა დაუქორწინებლობის, როგორც ზოგადი საეკლესიო პრაქტიკის იდეას. იგი საუბრობდა „ქალწულების“ მნიშვნელობის შესახებ, თუმცა ამავდროულად საზგასმით აღნიშნავდა, რომ ეს არ გახლდათ ზოგადი საეკლესიო წესი.¹²

3. მესამე და მთავარი: ღვთის სასუფეველისათვის „ავტოკასტრირებულ“ ადამიანებში ისინი მოიაზრებიან, რომლებიც ალესილი ხმლის მსგავსად იყენებენ გონებას, რათა ამგვარად გაუმკლავდნენ ვნებებს, თუმცა ამ ხმლის სხეულზე შეხების გარეშე. **ამის გაგება ყველას** არ ძალუძს, არამედ მხოლოდ მათ, რომლებიც სულიერი მახვილის მინიჭებას ითხოვენ ღმერთისაგან.¹³

ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ ევსები კესარიელის ცნობა ორიგენეს ავტოკასტრაციასთან დაკავშირებით. ასევე აღვნიშნა, რომ დიოცეზის მმართველმა დიმიტრიოსმა მოინონა მისი ეს ქმედება, თუმცა მომავალში უკვე მისდამი შურით აღივსო და ყველა ეპისკოპოსს მისწერა ეპისტილეები, სადაც ავტოკასტრაციას, ყველაზე საშინელ ქმედებათ აფასებდა და შესაბამისად ორიგენესაც აკრიტიკებდა ამის გამო. პარალელურად მოვიყვანეთ პირველ წყარო, რომლის მეშვეობითაც გავიგეთ, თუ თავად ორიგენე როგორ განმარტავდა მათეს სახარების კონკრეტულ პასაჟს, რომელიც კასტრაციის საკითხს ეხება და ვნახეთ, რომ ყველას აკრიტიკებს, რომელთაც მაცხოვრის სიტყვები პირდაპირი მნიშვნელობით გაიგეს და რამოდენიმე გზის აღნიშნავს, რომ სახარებისეული ეს სიტყვები ალევორიულად და სულიერად უნდა გავიგოთ. სწორედ ამ ორ ტერმინს იყენებს ორიგენე. ძალიან მნიშვნელოვანია ბიზანტიის იმპერატორ იუსტინიანეს ანათემატიზმები, რომლებიც ორიგენესეულ სწავლებებს და გადაცდომებს ეხებოდა, აღსანიშნავია რომ არც ერთი სიტყვა არ არის ნათქვამი „კასტრაციის“ შესახებ.¹⁴ ზემოთ

¹² Φειδᾶ Β. ΙΩ., *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Αθήνα, 2015, 316.

¹³ Migne J. P., PG XIII, 1253-1265.

¹⁴ Φειδᾶ Β. ΙΩ., *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Αθήνα, 2015, 698.

აღნიშნულ ანათემატიზმებში საუბარია სულთა წინარე არსებობის, ე.წ. „აპოკატასტასის“ (Αποκατάστασις) და ქრისტოლოგიური სწავლებების შესახებ. ყოველივე ზემოთთქმულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ორიგენემ მოუშნიფებელ ასაკში ყოფნისას, დიდი ალბათობით, მართლაც გამოისაჭურისა თავი, თუმცა, ეს უმაღლესი ღვთისმსახურების მოტივაციით გააკეთა. დროთა განმავლობაში იგი ხვდება თავის შეცდომას და სრულიად ენინააღმდეგება კასტრაციასთან დაკავშირებული სახარებისეული პასაჟის პირდაპირი მნიშვნელობით გაგებას და მამსადამე გვთავაზობს კიდევ შესაბამის განმარტებას.

IV. V მსოფლიო კრება და ორიგენიზმი

ახლა კი შევეხთ მესამე მნიშვნელოვან საკითხს, რომელიც V მსოფლიო კრების მიერ, ორიგენეს ანათემირებას ეხება. სანამ უშუალოდ კონკრეტულ საკითხს შევეხები, მცირე ისტორიულ ექსკურსს შემოგთავაზებთ, რათა ზოგადი წარმოდგენა შეგვექმნას საკითხის გარშემო. 527 წელს ბიზანტიის საიმპერატორო ტახტზე ადის იუსტინიანე დიდი, რომელიც გამოირჩეოდა როგორც პოლიტიკური, ასევე რელიგიური მოღვაწეობით. მისი სახელი რამოდენიმე მნიშვნელოვან მოვლენას უკავშირდება, მაგ: „აია სოფიას“ ტაძრის მშენებლობა სწორედ მან განასრულა. მის კალამს ეკუთვნის ცნობილი საგალობელი, რომელიც იოანე ოქროპირისა და ბასილი დიდის ლიტურგიებზე იგალობება, სახელად „მხოლოდშობილი“.¹⁵ ასევე მან მოიწვია V მსოფლიო კრება და ა.შ. იგი აქტიურად მონაწილეობდა ეკლესიის შიდა ცხოვრებაში და ცნობილი ფაქტია, რომ მისი მეუღლის, თეოდორას ინიციატივით ანტიქალკედონელების და მართლმადიდებლების გაერთიანებას ლამობდა.

აღსანიშნავია, რომ იმპერატორის ნდობით სარგებლობდა რომის პაპის აპოკრისიარი, პელაგიოსი, რომელსაც მჭიდრო კავ-

---

¹⁵ Migne J.P., PG 110, 776.

შირი ჰქონდა დიდი ლავრის ანტიორიგენისტ ბერებთან და ანტი-ოქიის პატრიარქ ეფრემთან, რომლის დახმარებითაც შესაბამისი ეპისტოლით მიმართა იუსტინიანეს, რომელშიც ორიგენიზმის და პალესტინის ორიგენისტი ბერების სინოდალური დაგმობის აქტის მნიშვნელობას უსვამდა ხაზს. საბოლოოდ ამ მცდელობამ შედეგი გამოიღო და კონსტანტინოპოლის პატრიარქ მინას წინადადებით, იმპერატორმა იუსტინიანემ 543 წელს, გამოსცა საიმპერატორო „ბრძანება“ 10 ანათემატიზმით, რომელიც ორიგენიზმის წინააღმდეგ იყო მიმართული.¹⁶

იუსტინიანემ მისი მრჩეველებისაგან იცოდა, რომ ორიგენე უკვე ანათემირებული გახლდათ ალექსანდრიის პატრიარქთა, ირაკლის (231-247) და თეოფილეს (385-412) მიერ, შესაბამისად მისი ბრძანება, ძველი საეკლესიო გადაწყვეტილებების განახლებას წარმოადგენდა.¹⁷

აქედან გამომდინარე, აუცილებლად უნდა აღინიშნოს თეოფილე ალექსანდრიელის დამოკიდებულება ორიგენესადმი და ის მიზეზი, რის გამოც მან ანათემაზე გადასცა ორიგენეს ნაშორმები. შევეცდები, ძალიან მოკლედ ვისაუბრო აღნიშნულის შესახებ. სოკრატე სქოლასტიკოსი თავისი საეკლესიო ისტორიის მეექვსე წიგნში წერს, რომ ამ პერიოდში, საეკლესიო სოციუმში კვლევა-ძიება მიმდინარეობდა ღმერთის სხეულებრიობის შესახებ. ღმერთს აქვს სხეული? ადამიანური სხეულის იდენტური ფორმები აქვს მას, თუ სრულად უსხეულოა?! მრავალგან აღიძრა ეს დავა და ჩამოყალიბდა ორი ურთიერთსაპირისპირო ჯგუფი. უმრავლესობა, მათ შორის თეოფილე ალექსანდრიელი ასწავლიდა, რომ ღმერთს არ გააჩნია არანაირი სხეული და გულმოდგინებით ებრძოდა მეორე ჯგუფის წარმომადგენლებს. როდესაც ეს ეგვიპტელმა ანტიორიგენისტმა ბერებმა შეიტყვეს, ჩავიდნენ ალექსანდრიაში, აუჯანყდნენ ეპისკოპოს თეოფილეს და სიცოცხლის მოსპობითაც

¹⁶ Mansi J. D., Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collection, IX, Florentiae, 1902, 533; Φειδᾶ Β. ΙΩ., Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄, Αθήνα, 2015, 697.

¹⁷ Φειδᾶ Β. ΙΩ., Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄, Αθήνα, 2015, 698.

დაემუქრნენ მას. ალექსანდრიელი მღვდელმთავარი შეეცადა აჯანყებული ბერების შემორიგებას, ამ უკანასკნელებმა კი ორიგენეს ნაშრომების ანათემირება მოსთხოვეს მას, რადგან სწორედ ორიგენეს ეყრდნობოდა ყველა, ვინც ღმერთის უსხეულობის შესახებ ასწავლიდა. თეოფილე შეშინდა და ბერების მოთხოვნას დათანხმდა მოჩვენებითად. ამასობაში, თეოფილეს, სრულიად სხვა მიზეზით, მისი თანამოაზრე ბერები გამოეყვნენ. განრისხებულმა თეოფილემ შურისძიება გადაწყვიტა. მას მოაგონდა, რომ ეს ბერებიც ღმერთის უსხეულობას ასწავლიდნენ და ეს გარემოება გამოიყენა შურისძიების იარაღად. ამ მიზეზით, შეიცვალა პოზიცია და ღმერთის სხეულებრიობის შესახებ დაიწყო აპელირება, შესაბამისად იგი ანტიორიგენისტთა ჯგუფში აღმოჩნდა.¹⁸ დაახლოებით 400 წელს, თეოფილემ ალექსანდრიაში მოიწვია კრება, რომელზეც დაგმო ორიგენეს მართებული სწავლება ღმერთის უსხეულობის შესახებ და ასევე სხვა სწავლებები. აღნიშნული კრების გადაწყვეტილებებს დაეთანხმა იერუსალიმის ეკლესიაც.¹⁹ ამასობაში ალექსანდრიელი თეოფილე, ეპიფანე კვიპრელს დაუმეგობრდა. აღსანიშნავია, რომ მანამდე ისინი მტრობდნენ ერთმანეთს, რადგან ეპიფანე ცხადად ასწავლიდა, რომ ღმერთს აქვს სხეული და ამ სხეულს აქვს ადამიანური სხეულის ფორმები. ვინაიდან თეოფილემ შეიცვალა პოზიცია შურისძიების გამო, შესაბამისად იგი თანხმობაში მოვიდა ეპიფანესთან. თეოფილეს რეკომენდაციით, ეპიფანემაც მოიწვია კრება კვიპროსში და დაგმო ორიგენეს წიგნები.²⁰ ორივე ეს შემთხვევა პარადოქსს წარმოადგენს. თეოფილემ შურისძიებისა და შიშის გამო გადასცა ორიგენეს ნაშრომები ანათემაზე, ხოლო ეპიფანე კვიპრელმა, კონკრეტულ თეოლოგიურ საკითხზე მისი არასწორი შეხედულებების ნიადაგზე, რამდენად

¹⁸ სოკრატე, საეკლესიო ისტორია, თარგმანი ზურაბ ჯაშისა, თბილისი, 2012, 360-363.

¹⁹ Mansi J. D., *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collection*, III, Florentiae, 1901, 981-989; Φειδᾶ Β. ΙΩ., *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Αθήνα, 2015, 544.

²⁰ სოკრატე, საეკლესიო ისტორია, თარგმანი ზურაბ ჯაშისა, თბილისი, 2012, 367.

ლეგიტიმურად შეიძლება ჩაითვალოს ეს ანათემატიზმები, ამის განსჯა მკითხველისთვის მიმინდვია.

ახლა კი წინამდებარე თავის ცენტრალურ საკითხზე გადავიდეთ. 543 წელს, კონსტანტინოპოლის პატრიარქმა მინამ ენდიმუსა კრება მოიწვია, რომელმაც დაამტკიცა იუსტინიანეს „ბრძანება“ და სავარაუდოდ, საიმპერატორო დადგენილების 10 ანათემატიზმის შინაარსი, თეოლოგიურად განსრულებულ 15 ანათემატიზმში განავითარა, რომლებიც „წმიდათა ასსამოცდახუთთა მამათა მიერ კონსტანტინოპოლში მოწვეული მეხუთე მსოფლიო კრების 15 კანონად“ დამკვიდრდნენ წერილობით ტრადიციაში.²¹ უნდა აღინიშნოს, რომ ეს გარემოება კრიტიკას ვერ უძლებს, რადგან V მსოფლიო კრების შემორჩენილ ოქმებში არ ფიქსირდება ორიგენესეული სწავლებების საკითხის განხილვა და ეს ფაქტი ნათლად გვიჩვენებს, რომ შეუძლებელია 15 ანათემატიზმა, V მსოფლიო კრების განჩინებებს მივანეროთ. ამ საკითხისადმი დაკავშირებული იუსტინიანეს ეპისტოლე, რომელიც მან კრებას გაუგზავნა, ე.წ. „სამ თავს“ მიემართება. საეკლესიო ისტორიის თანამედროვე სპეციალისტი, ვლასი ფიდასი აღნიშნავს, რომ F. Diekamp-ის ვარაუდი, რომ მეხუთე კრებამ, კრებისწინა სამუშაოებში განიხილა ეს საკითხი და 15 ანათემატიზმა შეადგინა, შეუძლებელია, რომ მსოფლიო კრებების უკვე დამკვიდრებულ პრაქტიკას და ტრადიციას მიესადაგებოდეს. მსგავსი სახის მაგალითი უბრალოდ არ არსებობს არც კრების წინარე ეპოქაში და არც შემდგომში. გარდა ამისა, აღნიშნული მოსაზრება ცხადად გამორიცხავს 15 ანათემატიზმის კავშირს კრების მთავარ გადაწყვეტილებებთან.²² არც ის აზრია მართებული, რომ თითქოს იუსტინიანემ ეპისტოლით მიმართა კრების მამაბეს, სადაც ორიგენეს ანათემირებას ითხოვდა,²³ რადგან

²¹ Mansi J. D., *Sacrorum Conciliorum nova et Amplissima Collection*, IX, Florentiae, 1902, 396-400.

²² Φειδᾶ Β. ΙΩ., *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Αθήνα, 2015, 698-699.

²³ Migne J. P., PG 86 B΄, 2772.

კრების მამაებმა იცოდნენ, რომ ორიგენე უკვე ანათემირებული იყო ალექსანდრიელი ორი პატრიარქის მიერ, რასაც „სამი თავის“ შესახებ არსებული ანათემატიზმებიც ამტკიცებენ. რამდენად ლეგიტიმური იყო ეს ანათემატიზმები, ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ. აღსანიშნავია, რომ მეთერთმეტე ანათემატიზმში, წარსულში მოღვაწე ერეტიკოსების და მათ შორის, ორიგენეს სახელიც არის მოხსენიებული. თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ V მსოფლიო კრებამ იმსჯელა ორიგენიზმის შესახებ. საკითხის სიცხადისთვის მოვიყვანთ შესაბამისი ანათემატიზმის ტექსტს: „ვინც ანათემაზე არ გადასცემს არიოზს, ევნომიოსს, მაკედონიოსს, აპოლინარიოსს, ნესტორს, ევტიქის და ორიგენეს, მათი კონკრეტული მიუღებელი ნაშრომებითურთ და სხვა ერეტიკოსებს, რომლებიც ანათემირებულნი არიან წმიდა, კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესიის მიერ..... ანათემა!²⁴

არც V მსოფლიო კრების ოქმებში არ ფიქსირდება ორიგენისტული სწავლებების განხილვის ფაქტი და არც კრების „ოროსში“ (Ορος). აღნიშნული „ოროსის“ დასაწყისში, ე.წ. „სამი თავის“ საკითხი, პაპ ვირგილიუსის წინააღმდეგობრივი პოზიცია და საბოლოოდ, მის მიერ კრების „ოროსის“ აღიარების ამბავი, თეოდორე მოფსუესტიელის „საყოველთაო ანათემირებისა“ და ასევე თეოდორიტე კვირელის და იბა ედესელის კონკრეტული ნაშრომების ანათემაზე გადაცემის საკითხებია განხილული. ერთი მითითებაც კი არ გვხვდება ორიგენეს პიროვნებასა და მის ნაშრომებზე.²⁵ თუკი მართლაც განხილული იქნებოდა ორიგენეს საკითხი, ნებისმიერ შემთხვევაში, ერთი მითითება მაინც დაფიქსირდებოდა კრების „ოროსში“. ასევე გავიმეორებთ, რომ იმპერატორ იუსტინიანეს მიერ, ორიგენიზმის წინააღმდეგ გამოცემული 15 ანათემატიზმა, შეუძლებელია, რომ V მს. კრებას მივანეროთ, რადგან ასეთ შემთხვევაში, კრების „ოროსში“ ეს აუცილებლად დაფიქსირდებოდა, შესაბამისად აქედან ორი მნიშვნელოვანი დასკვნა გამოგვაქვს:

²⁴ Φειδᾶ Β. ΙΩ., *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Αθήνα, 2015, 721.

²⁵ იქვე, 719.

- 1) V მსოფლიო კრებას არ უმსჯელია ორიგენესა და მისი სწავლებების შესახებ.
- 2) იმპერატორ იუსტინიანეს მიერ, ორიგენიზმის წინააღმდეგ გამოცემული 15 ანათემატიზმა არ უკავშირდება V მს. კრების საქმიანობას.

V. სინანულის საიდუმლოს საკითხი ორიგენესთან

უკანასკნელი საკითხი, რომელსაც წინამდებარე სტატიაში შევხებით, აღსარების საიდუმლოს ფორმებს შეეხება. ზოგიერთი ადამიანი ანგარიშიუცემლად ამტკიცებს, რომ თითქოს ორიგენე, ინდივიდუალური აღსარების პრაქტიკის შემოღებას ეწინააღმდეგებოდა. შესაბამისად საჭიროდ ჩავთვალე, რომ ამ საკითხსაც შევხებო წინამდებარე სტატიაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ აღსარების ფენომენზე ჯერ კიდევ მაცხოვარი საუბრობდა ირიბად, როდესაც მოციქულებს ეუბნებოდა: „უკუეთუ ვიეთნიმე მიუტევნეთ ცოდვანი, მიეტევნენ მათ; და უკუეთუ ვიეთნიმე შეიპყრნეთ, შეპყრობილ იყვნენ“ (ინ. 20, 23). ამ სიტყვებში სწორედ ცოდვათა მიტევება და არ მიტევება იგულისხმება. მიტევებას კი წინ უსრებს სინანულის და აღიარების აქტი. აღსარების შესახებ გვესაუბრება იაკობ მოციქულიც თავის „კათოლიკე ეპისტოლეში“, კერძოდ: „აღუარებდით ურთიერთას ცოდვათა და ულოცევდით ერთი-ერთსა, რაჟთა განიკურნნეთ, რამეთუ ფრიად შემძლებელ არს ლოცვაჲ მართლისაჲ შეწევნად“ (იაკ. 5,16). ძალიან მნიშვნელოვანია უძველესი საეკლესიო ძეგლი „დიდაქე“ (Διδαχή), სადაც მორწმუნეებისადმი ხდება მოწოდება, რომ შეიკრიბონ ისინი კვირა დღეს, გატეხონ პური, სამადლობელი აღუვლინონ ღმერთს და აღიარონ საკუთარი შეცდომები (Διδαχή, 14, 1). მოხმობილი მაგალითებიდან გასაგები ხდება, რომ აღსარების ფენომენი პირველივე საუკუნიდან არსებობდა ქრისტიანულ თემში, გნებავთ ეკლესიაში. მოგეხსენებათ, დღესდღეობით,

სინანულის საიდუმლოს ინდივიდუალური ფორმა აქვს, ხოლო პირველ საუკუნეებში არსებობდა საჯარო აღსარების პრაქტიკა. თუკი „დიდაქეს“ ტექტს დავეყრდნობით, აღმოვაჩინებთ, რომ აღსარება გარკვეულწილად გადაჯაჭვულია ექვარისტის საიდუმლოზე, თუმცა თავისთავად ცხადია, ცალკე მდგომ და დამოუკიდებელ საიდუმლოდ არის მიჩნეული. მძიმე ცოდვების მიტევება არ ხდებოდა აღსარების საშუალებით, რადგან თუკი ადამიანი რაიმე მძიმე ცოდვას ჩაიდენდა, იგი დროებით ირიცხებოდა კრებულისაგან. ამ უკანასკნელ საკითხთან დაკავშირებით საინტერესო მსჯელობას წარმოადგენს ტერტულიანე, ეპიფანე კვიპრელი და კვიპრიანე კართაგენელი, თუმცა ამაზე დაწვრილებით საუბარი შორს წაგვიყვანს. უბრალოდ აღვნიშნავ, რომ ტერტულიანეს მიხედვით, ადამიანს მხოლოდ ერთხელ შეეძლო მოენანიებინა მომაკვდინებელი ცოდვები, რომლებსაც ნათლობის შემდეგ აღსარულებდა. აღსანიშნავია, რომ ორიგენე აქაც ზომიერებას იჩენდა და აკრიტიკებდა სინანულის საიდუმლოს. ერთჯერადობას. საჯარო აღსარებების პრაქტიკა, დამაბრკოლებელ ფენომენს წარმოადგენდა მორწმუნეებისათვის მრავალი მიზეზის გამო, მაგ: სისხლის სამართლის დანაშაულების გამო, ისინი საზოგადოებისაგან მიიღებდნენ სასჯელებს; ეთიკური ცდომილებების გამომჟღავნების შემთხვევაში, თავადაც მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდებოდნენ და სხვა ადამიანებიც; გარყვნილი ქმედებების გამოაშკარავებისას, მძიმე ფსიქოლოგიურ წნეხის ქვეშ მოექცეოდნენ და ა.შ. აქედან გამომდინარე, III საუკუნიდან ინდივიდუალური აღსარებების პრაქტიკის დამკვიდრება გახდა შესაძლებელი.

ახლა კი აღვნიშნოთ თუ რა დამოკიდებულება ჰქონდა ორიგენეს საჯარო აღსარების ფენომენტთან დაკავშირებით. დასაწყისშივე უნდა ითქვას, რომ სწორედ ორიგენე გახლდათ ერთ-ერთი პირველი ადამიანი, რომელიც მსგავსი სახის სიმკაცრეს ეწინააღმდეგებოდა და შესაბამისად უფრო შემწყნარებლური დამოკიდებულება ჰქონდა ამ საკითხთან მიმართებით. თავის ერთ-ერთ ნაშრომში,

რომელსაც „ლოცვის შესახებ“ ეწოდება, აღნიშნავს, რომ მომაკვდინებელი ცოდვების მიტევებაც შესაძლებელია ხანგრძლივი სინანულისა და საჯარო აღსარების შემდეგ და რაც მთავარია ამას არ აქვს მხოლოდ ერთჯერადი ხასიათი. ამაზე არ ჩერდება ორიგენე და ამატებს, რომ მონანულს შეუძლია აღსარების თქმა ან მოძღვრის წინაშე, ან ეკლესიის წინაშე, ან სულიერი ადამიანების წინაშე.²⁶ ორიგენე აღნიშნავდა, რომ აღსარების ორივე ფორმა მისაღები და საჭირო იყო, თუმცა მზად იყო, რომ საიდუმლო (ინდივიდუალური) აღსარების პრაქტიკისთვის დაეჭირა მხარი.²⁷ საჯარო აღსარებებთან მიმართებით, იგი ცხადად ამბობდა ერთ ფრაზას, რომელიც შემდგომ ლევიტელთა წიგნის განმარტებისასაც გამოიყენა (ლევ. ჰომილია 2,4): *“Dura et laboriosa paenitentia”*.²⁸

ყოველივე ზემოთთქმულიდან გამომდინარე, ალბათ ყველასათვის ნათელი გახდა, თუ რა დამოკიდებულება ჰქონდა ორიგენეს სინანულის საიდუმლოს ინდივიდუალურ პრაქტიკასთან დაკავშირებით და ვფიქრობ, ზედმეტ განმარტებებს აღარ საჭიროებს ეს საკითხი.

VI. დასკვნა

ორიგენეს პიროვნებასა, ნაშრომებზე და სწავლებებზე ალბათ დაუსრულებლად შეიძლება საუბარი, თუმცა წინამდებარე სტატიის მიზანმიმართულ პრობლემატურ და ბუნდოვანებით მოცულ კონკრეტულ საკითხებზე გაგვემახვილებინა ყურადღება, რომლებიც სწორედ ორიგენეს სახელთან არიან დაკავშირებულნი.

ორიგენეს პიროვნება ძალიან დიდ ინტერესს იწვევდა საეკლესიო სოციუმში და ეს დღემდე გრძელდება, რადგან როგორც მიუთითებს ეკლესიის ისტორიის თანამედროვე პროფესორი ვლასი ფიდასი, სწორედ ორიგენეა ის პიროვნება, რომელმაც მთელი

²⁶ Ὀριγένους., Περὶ εὐχῆς Σύνταγμα, 28, 8-10.

²⁷ Migne J. P., PG 12, 1317.

²⁸ Φειδᾶ Β. ΙΩ., Εκκλησιαστική Ιστορία Α', Αθήνα, 2015, 910.

თავისი სამწერლობო მოღვაწეობით, ერთის მხრივ, პრობლემები შეუქმნა ეკლესიას, მაგრამ მეორეს მხრივ, ძალიან დიდი დახმარება გაუწია მას. სწორედ ორიგენემ გაანეიტრალა გნოსტიციზმის უკიდვანო ავტორიტეტი ალექსანდრიაში. მანვე მოახერხა, რომ ფილოსოფიურ ჩარჩოებში, ქრისტიანული სწავლებები დაეპირისპირებინა გნოსტიკოსების წინააღმდეგ. როგორც ამბობს მის დასახასიათებლად ბერძენი პატროლოგი, სტილიან პაპადოპულოსი, „ორიგენეს პიროვნებაში ვჭვრეტთ პირველ საეკლესიო მწერალს, რომელმაც ნეოპლატონიზმის გავლენა განიცადა; არც ერთ ქრისტიან საეკლესიო მწერალს იმდენად არ განუფითარებია განმარტების ალეგორიული მეთოდი, როგორც ეს ორიგენემ გააკეთა და არავის არ ჰქონდა იმდენად ამის მოთხოვნილება, რამდენადაც ორიგენეს“. გარდა ამისა, იგი თავისი მოშურნეობით და სიმამაცით, უამრავ ქრისტიანს და რაც აღსანიშნავია, თავად გნოსტიკოსებს აძლევდა კეთილ მაგალითს, რის შედეგადაც უამრავი მონაფე შეიძინა. რა თქმა უნდა, მის მოღვაწეობას შეცდომებიც ახლდა თან, თუმცა ვინც იღვწის, ის შეცდომებსაც უშვებს.

წმიდა წერილის განმარტებისას, ორიგენე არ ჩერდება წერილის ჭეშმარიტებაში, არამედ იყენებს წერილს, რათა თავად მან იპოვოს ჭეშმარიტება და მიაღწიოს მას. ორიგენესათვის წმიდა წერილი, ოკეანესა და გაუვალ ტყეს წარმოქმნის, რომლებიც სიმბოლოებით არიან დაფარულნი და მათი წარმოჩენა საკმაოდ რთულია.

და მაინც, რა ადგილი უკავია ორიგენეს ეკლესიაში? კვლავ ბერძენ პატროლოგს, სტილიან პაპადოპულოსს დავესვს ხეობით, რომელიც აღნიშნავს, რომ ის ადამიანები, რომლებიც ანტიორიგენისტთა ჯგუფს წარმოადგენდნენ, მაგ: თეოდორე მოფსუესტიელი, თეოფილე ალექსანდრიელი, დიოდორე ტარსელი, მეთოდე ოლიმპოელი და ა.შ. არ გამოირჩეოდნენ უმაღლესი თეოლოგიური წიაღსვლებით. ამის პარალელურად, ორიგენეს გულმოდინე მხარდამჭერები, მაგ: ევსები კესარიელი, ევაგრე პონტოელი, დიდიმე ბრმა, სოკრატე და ა.შ. არ იდგნენ მყარად მართლმადიდებელ რწმენაში. თუმცა, არსებობს მესამე ჯგუფი, რომლის წარმომადგენლებიც

ამ ორივე კრიტერიუმს აკმაყოფილებდნენ და ესენი გახლდნენ: ათანასე ალექსანდრიელი, ბასილი დიდი, გრიგოლ ნისელი, გრიგოლ ღვთისმეტყველი, იოანე ოქროპირი, დასავლეთში ამბროსი მედიულანელი და ა.შ. წარმოდგენილი საეკლესიო მამები კარგად იცნობდნენ და იყენებდნენ ორიგენეს სწავლებებს. მიუხედავად იმისა, რომ იცოდნენ ორიგენეს კონკრეტული ცდომილებები, მათ გულში მაინც ენთო ჩაუქრობელი სიყვარულის ცეცხლი, რომელიც ორიგენესადმი იყო მიმართული. ამის ნათელი მაგალითია ათანასე ალექსანდრიელი, რომელიც ორიგენეს გადახვევებს, „ალექსანდრიელის“ სახიფათო იდეების და ვარჯიშების შესრულებას უწოდებს (Περί Νικαίας 27, 1-2) და საეკლესიო მამად სახელდება მას. გრიგოლ ღვთისმეტყველმა, ბასილი დიდის თანადახმარებით ე.წ. «ფილოკალია» შეადგინა, სადაც ორიგენეს ის სწავლებებია გამოკრებილი, რომლებიც სასარგებლო და საუკეთესოა. რაც შეეხება წმ. გრიგოლ ნისელს, მისთვის იმდენად დიდ ავტორიტეტს წარმოადგენდა ორიგენე, რომ ხშირ შემთხვევაში სწორედ ამ უკანასკნელს ეყრდნობოდა ხოლმე.

დასასრულს, აუცილებლად უნდა აღინიშნოს სოკრატე სქოლასტიკოსის ცნობა იმასთან დაკავშირებით, რომ ყველაზე გულმხურვალე ანტიორიგენისტმა, მეთოდე ოლიმპოელმაც კი, თავისი მოღვაწეობის ბოლო პერიოდში, შეიცვალა მისი წინარე უარყოფითი დამოკიდებულება ორიგენესადმი და კეთილგანწყობილი იყო მის მიმართ. წინამდებარე სტატიაში შევეცადე კონკრეტულ ფაქტებზე და არგუმენტებზე დაყრდნობით გამეკრიტიკებინა ყველა ის არასწორი დამოკიდებულება ორიგენესა და მისი ნაშრომებისადმი, რომლებიც ფართოდ მუსირებენ საეკლესიო სოციუმში. ნამდვილად პარადოქსია, როდესაც ორიგენეს იმას აბრალებენ, რასაც იგი არა თუ არ ასწავლიდა, არამედ საწინააღმდეგო შეხედულებები გააჩნდა ამ საკითხებთან დაკავშირებით. შესაბამისად, ვფიქრობ, რომ აუცილებლად უნდა მოხდეს ამ პიროვნების რეაბილიტაცია.

APOLOGY FOR ORIGEN: GENERAL INFORMATION ABOUT ORIGEN

Ivane Shoshiashvili*

In this article, based on the specific facts and arguments, I have tried to criticize all the misconceptions about Origen and his works which are widely circulated in ecclesiastical society. It is indeed a paradox when Origen is accused that he taught others some ideas, which actually he was opposed. Therefore, I think that this person should be rehabilitated inevitable.

Keywords: Origen Adamantius, Reincarnation, Castration, Hermeneutics, Fifth Council of Constantinople, Anathema, Confession, Public, Individual.

---

* Researcher at the Institute for Theology and Philosophy of Sulkhan-Saba Orbeliani University.